

НАУКОВИЙ КОМЕНТАР*

1. Резолюція Ради з прав людини присвячена насамперед спеціальному питанню документування і розслідування порушень прав людини, що трапилися впродовж окупації нині деокупованих територій України – Київської, Чернігівської, Сумської, Харківської областей, а також у місті Маріуполі під час воєнних дій з метою його окупації й надалі. У ній ідеться про втілення в життя процедур у Раді з прав людини щодо реагування на грубі та систематичні порушення прав людини, що мали місце внаслідок агресії Російської Федерації (далі – РФ) проти України. Таке реагування передбачає заслуховування звітів доповідачів, що їх призначила Рада з прав людини.

2. Рада з прав людини вкотре закликала державу-агресорку припинити свої протиправні дії, як це було в попередніх документах цього органу (п. 1).

3. Особливу увагу Рада приділила необхідності боротьби з державно фінансованою дезінформацією, пропагандою та мовою ненависті, які можуть призводити до утисків прав людини та дискримінації (п. 2). Проте цей заклик не містить конкретного адресата. Але можемо припустити, що він, знову ж таки, стосується держави-агресорки.

4. Крім того, Рада з прав людини наголосила на необхідності надати доступ представникам і працівникам міжнародних правозахисних і гуманітарних організацій, включаючи спеціалізовані установи ООН, до тих українців, які були переселені або їх утримують на території РФ або на окупованих територіях (п. 3). Звідси, Рада визнала проблему доступу до військовополонених, що її створила РФ, а також доступу до переселених громадян України та надання інформації щодо переліку таких осіб. Було б показово, якби в Резолюції було згадано про необхідність надати доступ і до переселених на територію РФ або окуповані території українських дітей.

5. У преамбулі названі конкретні види злочинів, що їх, на думку Ради з прав людини, вчинили представники держави-агресорки: позасудові вбивства чоловіків, жінок і дітей, сексуальне та гендерно зумовлене насильство, катування та інші види жорстокого поводження та інші правопорушення, які можуть бути прирівняні до злочинів проти людяності, воєнних злочинів і пов'язаних із ними злочинів.

6. У коментованій Резолюції найбільш важливою та актуальною видається чітка констатація потреби “у швидкому, незалежному та неупередженому національному та міжнародному розслідуванні ймовірних порушень та утисків прав людини, порушень міжнародного гуманітар-

* У підготовці коментаря брали участь кандидати юридичних наук Р. Тополевський, Т. Дудаш, В. Гончаров і А. Наконечна під керівництвом професора П. Рабіновича.

ного права та пов'язаних із ними злочинів з метою притягнення винних до відповідальності” (п. 12 Преамбули Резолюції Ради з прав людини).

Унікальне значення наведеного фрагмента Резолюції вбачається насамперед у тому, що вперше після початку широкомасштабної збройної агресії Росії проти України в одному з документів ООН оприлюднено ідею про необхідність притягнення до юридичної відповідальності (як національної, так і міжнародної) винних осіб за вчинені злочини проти людяності, воєнні злочини та інші злочини відповідно до міжнародного права.

Ця категорична настанова Ради з прав людини ООН асоціюється з ситуацією Нюрнберзького процесу 1945–1946 рр., у результаті якого згідно з вироком тодішнього Міжнародного Трибуналу було засуджено та страчено дванадцять керівників німецької нацистської держави, а інших підсудних було засуджено до різних строків ув'язнення.

Згадана настанова послугувала поштовхом до практичного проектування спеціального міжнародного механізму її реалізації (деякі доктринальні аспекти означеної проблеми, так чи інакше, згодом висвітлили, зокрема, британський професор Ф. Сендс та український науковець Р. Тополевський у журналі “Право України” № 6/2023*).

7. Що ж стосується загальних результатів голосування коментованої резолюції, то вони, укотре, яскраво засвідчили, що абсолютна більшість держав – членів Ради з прав людини підтримали (33 держави) або, щонайменше, не заперечили (12 держав) проти ухвалення зазначеного документа.

Отож, у Резолюції Рада з прав людини розставила акценти щодо того, на які саме виклики щодо прав людини повинна реагувати міжнародна спільнота. Найважливішим вважаємо саме визнання необхідності збирання доказів та розслідування порушень і притягнення винних до відповідальності. Будемо сподіватись, що коментовану Резолюцію повністю буде втілено в життя.

* Див.: Філіп Сендс, ‘Не може бути безкарності за злочин агресії проти України’ (2023) 6 Право України 16–8; Руслан Тополевський, ‘Юридична відповідальність за порушення людських прав і воєнні злочини під час агресії Російської Федерації проти України: передумови та перспективи’ (2023) 6 Право України 85–95.